

Janko Samec:

Šmarna pesem.

Trgajmo, trgajmo šmarne cvetice*,
bele in modre ko jutranja zarja,
da bodo v vencih na sredi oltarja
v čast zadišale Marije Device!

Ona pri Bogu za nas bo prosila
z detetom Jezuščkom malim ob strani,
naj nas v življenju od hudega brani,
kadar bo skušala zlobe nas sila.

Venci v oltarjih pa bodo zveneli,
kot da umorili bi vetri jih jezni —
mi pa v dobroti in večni ljubezni
bomo kot Njeni otroci živeli.

Opomba: šmarne cvetice = Marijine cvetice, in sicer
šmarnice in majnice. Poslednja je tržaški lokalizem.

Silbin Sardenko:

Ráteško jezero.¹

(Legenda.)

Preden Sin je šel k Očetu,
potovala sta po svetu
Kristus Kralj in z njim Kraljica,
ljuba Mati in Devica.
V uri vroči opoldanski
na visoki meji kranjski
sta počila na slemenih,
kakor solčni žar iskrenih.

Golobice iz doline
so hitele na višine,
kakor romarice vdane
so prinesle jima hrane.
»Dober rod,« je rekla Mati,
»mora doli stanovati,
da celó so golobice
postrežljive nama ptice.«

»Dober rod!« je Sin ponovil,
Ráteče je blagoslovil.
»Ali leto teče k letu,
vse spreminja se na svetu.
Pridejo vam ure hude:
če ne boste mogli grude,
ohranite govorico,
materino govorico!«

Slišala je Mati Sina —
tiha ji je bolečina
na planinsko prst pekočo
potočila solzo vročo.
Solza kane med pečine
in nikoli več ne mine.
Jezero je tam priteklo:
»Ráteško« je ljudstvo reklo.

Anton Žužek:

Maj.

Vetrec topli, majski čas
mimo nas,
ej, pa rajamo veselil!
Zdaj, če pridete kaj v vas,
zdaj k nam v vas,
z nami bi se zavrteli!

Rožice nam že cveto,
oj lepo,
kakor da nebesa
radodarno čez zemljo,
čez zemljo
dobri Bog potresa.

Drobne ptičice pojo,
joj kako
so se vjele v cvetne mreže;
solnček z neba na drevo,
pa drevo
in ptičke v mreže zlate veže!

Če ti le ostane kaj,
daj nam, daj,
solnček, zlatih niti:
za Marijin sladki maj,
rožni maj,
nam je vence viti.

¹ Belopeško jezero na Gorenjskem je — pravilno imenovano — Ráteško jezero. Primeri Planinski vestnik, 1928, str. 6.

Lea Fatur:

Matjažek.

9. Vsega je kriv suženj kristjan.

Po stezi ob travnikih in njivah za begovim vrtoom hodi Mahmud, mračen in zamišljen. Vse je razprto v hiši: obe očetovi ženi se prepirata zaradi Leke, vsaka bi jo rada pridobila svojemu sinu. Njega pa ne vprašajo. Oče beg je na strani druge žene, toda boji se očeta prve, in zdi se — da še nekoga. In kar je čudno: Suženj Ali je za to, da se oženi Mahmud in da ostane doma. Mustafa in Hafis kažeta zaradi tega odkrito sovraštvo do Mahmuda. Sužnji in sužnje so tudi razdeljeni v dva tabora, in celo konji in psi in papige v haremu so odločno na tej ali na drugi strani. In kolikor premišljuje Mahmud — vedno pride do istega zaključka: vsega je kriv suženj kristjan, suženj, ki mu ga je bila podarila teta, ko je slavil svoj dvanajsti rojstni dan, in ki so ga skrivali takrat in ga skrivajo še danes pred Mahmudom. In če ni suženj kriv hrupnega nemira v hiši, je pa gotovo samo on kriv vsaj Mahmudove notranje razdraženosti. Odkar je slišal v poletnem dehtenju narave tisto malikovalsko molitev, mu brni naprej v ušesih, mu kliče vedno več obrazov v spomin, da je že ves bolan od tega. Kaj Leka! Kaj to, če se vrne ali ne v Carigrad! Suženj ga vznemirja... Iskal ga je v konjušnici, iskal v hramih, pri nobenem delu ga pa ni našel. In vprašati noče. Takoj bi vpila Mustafa in Hafis: »Ti potuljeni kristjan!« Takoj bi se zbalala vsa hiša, da jim naredi sramoto, saj so izvedeli, da je rad povpraševal svoje tovariše v vojaški šoli, dečke iz krščanskih dežel, po njih veri in običajih.

»Jeni ani ho! Kavaleri ho!« Vstajajo nekje iz globine spomina, se razraščajo v dečke, ki se rogaju otroku... Mahmud se ustavi in poslušaja v svojo notranjost... »Črna kraljica pošilja po nas,« mu priplava na brnečem trušču... To je slišal nemara da v Bosni? In dečki so bili tam... Toda drugače so bili oblečeni in drugače so zavijali...

Mahmud zagradi sabljo, da razpodi prikazni, a lepa, svetla sablja ga spomni neke majhne, lesene, zlomljene...

Udar kakor od železa ob kamen! Nekdo koplje, koplje jarek ob travniku, koplje, da šviga kramp kakor blisk in se globi zemlja pod njim. Suženj, njegov suženj! Pot mu teče z gostih las, mu napaja debelo suženjsko robačo, vse mišice so mu napete... Mahmudu je, kakor bi moral odrešiti moža težkega dela — pa se spomni, da bo rekel: »Tak bi bil moj sin,« in neprijetno bi mu bilo. Nagovori sužnja z glasom gospodarja: »Kako, da nisi v konjušnici? Si naredil nemara škodo pri konjih?«

Kakor da ga je ošvignil bič, se vzravna kopač. Prah in pot, ki sta mu pokrila obraz, ne moreta zakriti začudenja, veselja, ganjenosti. Gleda Mahmuda in ne odgovori. Ta pa nadaljuje: »Odkod si? Kako dolgo si že v sužnosti?«

Mož se upre ob kramp in zbere z vidno težavo odgovor: »S Koroškega sem. S Podkrnosa — pravijo mi doma Podkrnec. Suženj? Že sedemkrat se je vrstila zima za letom, kar sem v sužnosti, in ne vem, ali živi moja žena, moj drugi sin Jurij in bratje in stara mati... In ne vem, kaj je z mojim prvim sinom Matjažkom, ki so mi ga vzeli Turki — ravno v tvojih letih bi bil.«

»Že vem,« odbije Mahmud nestrpno. »Pa zakaj se ne odkupiš? Pošljem sela na Koroško.«

Bridko zategne Podkrnec krepko zarezana usta: »Odkupujejo se samo plemiči in bogataši. Siromakov ne zmore več bratovščina za odkupovanje. Preveč nas je, in preveč ste opustošili nekđaj tako bogato Koroško.«

»Torej nisi plemiškega rodu?« reče nekam razočaran Mahmud, »ti si tudi doma suženj?«

Mož ob krampu dvigne ponosno glavo: »Koroška ne pozna sužnosti! Plačujemo gosposki, kar ji gre, zemlja pa je naša, po našem starem pravu. In če pritiska na nas prihajač, se dvignemo za svoje pravice, ki nam jih mora zajamčiti vsak knez, ki dobi od cesarja Koroško, da gleda na red. Iz naših kmetskih rok dobi deželo. To je spomin iz časov, ko si je izbirala svobodna Koroška svobodno svojega vladarja; to je up, ki ga imamo, da bo zmagala še naša pravica in bomo sami gospodje na svoji zemlji.«

»Ponosen si!« zatrdi Mahmud. »Slišal sem v Carigradu o vaših puntih. Mi sočuvstvujemo z junaki.«

»Upiramo se pretiranim zahtevam gospode in zahtevamo, da nas brani vaših napadov. Vi se pa veselite, da slabi dežela v domačem prepiru. Ena koč, ena sušilnica in en skedenj so ostali od Rožaka do Mohljč — tako so pospravili osemindesetega leta vaši ljudje. In posmehovali so se ubogim oropanim: ,Vi nimate pravega boga, vi si delate boga iz lesa in kamena. In zakaj vas ne branijo vaši knezi?«

»To je res,« vpade Mahmud, »vi ste malikovalci, ki so gnus pred Alahom. Vi molite tri bogove, zato vas je dal Alah nam v roko; zato bo padel Dunaj, kakor je padel Carigrad.«

»Ne daj Bog!« povzdigne suženj roko in oči v nebo. »Mi častimo presveto Trojico, ki je en Bog. Vi tega ne razumete, kaj bi ti pravil. Kipi iz lesa in kamena so pa samo spomin, podoba, ne pa Bog ali svetnik. Velik je naš Bog, neskončen in pravičen. Za našo mlačnost v veri nas pokori s turško nadlogo, pa ko bo do*olj naše pokore, bo uničil prevzetnost vaših janičarjev in sultanov...«

»Zapadel si smrti!« se raztogoti Mahmud in zgrabi po sablji. Ustavi ga pa pogled iz velikih žalostnih oči. Osramočen se vrne v hišo, ugibaje, kaj naj stori s predrznim sužnjem — in razveseli se misli: »Prodaj ga! Moj suženj je.«

Pred vrati v seraj dobi Alija. Veli mu: »Tako j boš obvestil nabirača sužnjev Simaha, da mu prodam svojega sužnja Podkrnca.«

Ali poskoči, kakor da ga je v peto pičil gad. »Ti boš koga prodajal?« reče začudeno-zaničljivo.

Begič vzraste: »Ne bom vprašal tebe za dovoljenje! Konec bom naredil vajinim spletkam!«

»Ti?!« Porogljivo ga premeri Ali in gre v seraj k begu. (Glej sliko!)

»Tožit me gre,« pomisli Mahmud, »grem pa sam k Sinahu.« Ne da mu, da bi se prepiral z očetom in Alijem, toda obide ga nakrat

strah, da izve, kaj je s tem kmetom in Alijem. Ko se vrne od trgovca s sužnji, dobi pred serajem Alija in Podkrneca, oba v živahnem pogovoru. Mahmud postane. Nekaj ga zaskeli. Njegov suženj žari radosti in je ves izpremenjen. Ali se pa reži hudobno-zadovoljno. Zbere se Mahmud in stopi med pogovarjajoča se. Reče Podkrnecu: »Poslovi se od svojih prijateljev! Jutri pride Simah po tebe.« Nato pogleda zmagovito Alija: »Začel sem... In če mi boš nagajal, prodam še tebe!«

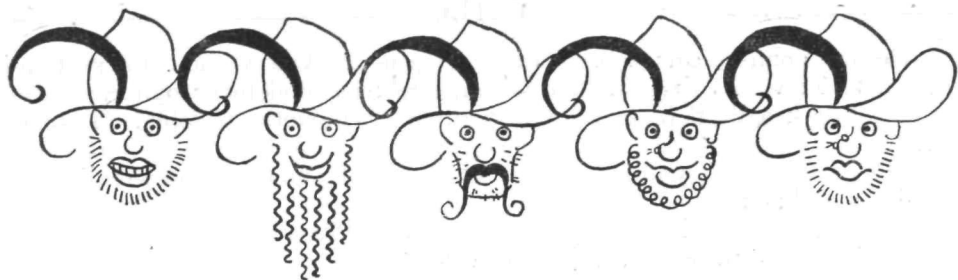
Nem stoji Podkrnec. Ali pa zraste divje: »Ti mene?! Ti sploh koga? Ti, ki sem te pobral na cesti... Glej, da jaz ne prodam tebe — saj si sin sužnja — da, prav tega sužnja sin si, ki ga prodajaš...«

Iz dveh grl se izvije velik krik. Radosten iz Podkrnečevega, obupen iz Mahmudovega. Oba zijata v moža pred seboj. Bliskovito preleti Mahmudu možgane spoznanje: Zato vse to, kar ni razumel! Zastoka kakor človek, ki ga vlečejo roparji. »Pa kaj nisem jaz begov sin?!«

»Nisi!« sikne Ali. »Begu je umrl sinek v Bosni, in ni vedel, kako naj se vrne brez otroka k ženi. V Sarajevo so ravno tedaj prignali Turki-plenilci četo zaslužjenih otrok. Imel sem dobro misel — in res sem našel dečka, ki je bil na las podoben umrlemu. Ko je pa poslala tvoja teta tega sužnja tebi v dar, sva z begom takoj uganila, da je to tvoj oče. Saj si nam pravil, da si Matjažek Podkrnečev. Molčala sva in skrivala sužnja pred teboj. In ne bi bil izvedel ne ti ne on, kaj imata skupnega, ko bi ti ne bil začel tako prevzetovati. No — no! Ni treba, da me gledaš tako divje — in tudi sabljo pusti v miru! Saj se pomenimo zlepa, in vse ostane pri starem. Zame je dobro, da veš, kaj si — zate je pa dobro, da molčiš o tem in ostaneš, kar si zdaj. S svojim očetom se pa pomeni sam.«

Hudobno se zareži Ali in vrne v seraj. Mahmud hoče zasukati za njim — z enim mahljajem bi mu oddrobil hinavsko glavo! — in ne bilo bi ga več, ki bi pričal, da on ni Mahmud, sin bega iz Valjeva, vnuk velikega vezirja. Pa ga ustavi žalosten glas, ki mu je bil znan iz prvih otroških let. Podkrnec vzdihne:

»O rane Jezusove! Ko bi jaz bil kak bogat plemič, ne bi se me sramoval, sin moj! Vem, da ti je težko, Matjažek... Pa pomisli, da je naključil Bog tako, da se reši tvoja duša. Molitev tvoje stare in mlade matere je izprosila to — molitev botra Matjaža. Kaj se ne spominjaš več botra Matjaža? Punta? Rekel si: Tudi jaz jih bom, Turke grde! Se ne spominjaš več miške in kače, ki sta hodili k tebi na malico? Stare matere in svatbe? Hlačic, ki ti jih je sešil stric Andraž? Sablje? Tvojo mater je ranil Turek, ko te je iztrgal iz njenega naročja. Komaj komaj smo jo pozdravili z božjo pomočjo... Se li ne spominjaš Celovca, Matjažek? Veš, kako sem te spoznal na prvi pogled? Pa si mi rekel, da si begov sin.« (Konec prihodnjic.)

Po Kl. Hepner — Ksenija:

Jurko gre v Križemsvet.

Jurko si je poveznil klobuk na glavo in podal materi roke.
»Kam pa, kam?« ga je vprašala mati.

»Grem naravnost v Križemsvet,
k letu pa se vrnem spet!«

»Prav imaš, sinko,« je menila mati. »Le glej, da se točno vrneš!«

»Mi daš popotnico?«

»Svojo zlato verižico in srebrn tolar ti dam; rabil ju boš na poti.«

Jurko se je lepo zahvalil, poljubil mater ter se podal na pot
Na vasi sreča petelina:

»Kikerikiiii!
Jurko, kam pa ti?«

Jurko pa:

»Grem naravnost v Križemsvet,
k letu pa se vrnem spet!«

»Prav imaš,« meni petelin. »Le škoda, da ne morem s teboj!«

»Pa mi daj popotnico!«

»Na, vzemi!« pravi petelin. Sname z desne noge ostrogo in jo da Jurku.

»Če greš v Križemsvet, pomni: s to ostrogo lahko zajašeš vse, kar leze in kar gre.« Jurko se lepo zahvali in jo mahne dalje. Baš je kramar odpiral svojo kramarijo, pa pozdravi Jurka: »Kam pa ti že navsezgodaj?«

»Grem naravnost v Križemsvet,
k letu pa se vrnem spet!«

»Prav imaš!« meni kramar. »Če bi smel zapreti kramarijo, bi kar s tabo.«

»No, pa mi daj vsaj popotnico!«

Kramar vzame s police nahrbtnik in z njim oprta Jurka. »Tu notri boš dobil jedače in pijače, kadarkoli boš lačen in žejen.« — Jurko se lepo zahvali in jo mahne dalje. Pa ga ustavi stari doktor Dlakocep, ki ždi ob svojem oknu in ugiba vreme. Ostro ga pogleda preko očal, ki čepe koncem nosa: »Jurij, ali že spet na potep?«

»Grem naravnost v Križemsvet,
k letu pa se vrnem spet!«

Namah je doktor prijazen, kajti spomni se svojih mladih dni, in se mu milo stori: »Prav imaš, Jurko! Tudi jaz sem preromal pol sveta, ko sem bil še mlad.«

»Mi daš kaj za popotnico, striček?«

Doktor pomisli, sam sebi pokima in zgine z okna v sobo. Pa se takoj spet prikaže: v roki drži škatlico — notri so tri čudodelne kroglice. »Vsaka izmed teh-le kroglic ti izpolni željo. Pazi, da jih pametno porabiš! Pa srečno pot!«

»So grenke?« jih poduha Jurko, ki je moral jemati slične kroglice, ko je bil nekoč bolan.

»Pomni, da ti vsaka izpolni željo!« ponovi doktor.
Ham! Že je izginila ena v Jurkov želodček.

»En, dva, tri,
tako naj se zgodi:
namesto kroglic treh
naj jih bo takoj devet!«

Doktor Dlakocep Jurka jezno pogleda, udari z ного ob tla, da kar zabobni, potem se pa zasmee in se smeje, smeje, da se mu trese trebušček. Zgine v sobo in prinese še šest kroglic, tako da jih ima Jurko devet. Lepo se zahvali in jo mahne dalje preko velikega travnika, skozi temno hosto

in mimo bele vasice. Ko stopi izza ovinka, pa zagleda pred sabo širo morje. Morje je sinjmodro, na nebu stoji solnce — kakor velika zlata žoga.

»Danes je lep dan,« si misli Jurko. »Ko bi imel barko, bi še kaj doživel.« Stopa naprej ob morju, pa pride do bajtice. Na bajtici je zapisano: Pero Jedrlinič, tesar — in Pero Jedrlinič sam sedi pred bajtico in puha dim iz črne pipe.

»Dober dan, Pero Jedrlinič!« ga pozdravi Jurko.

»Bog daj, sinko! Kaj te je pa prineslo k nam?«

»Grem naravnost v Križemsvet,
k letu pa se vrnem spet!«

»Pa znaš krmariti, če hočeš v Križemsvet?«

»Bi že šlo, pa barke nimam! Ali bi jo dobil pri tebi?«

»I, seveda, saj tešem ladje samemu kralju, čolne, barke, jadrnice, ki brzé po morju kakor ptice! Kaj naj tebi stešem?«

»Meni lepo, trdno barko, pa takoj, še danes!«

»Sinko, preveč se ti mudi! Tako brzo ne bo šlo! Pa ti pokažem vzorce.«
In ga pelje v bajtico. Tam je bilo polno malih barčic, belih in rdečih, dolgih in kratkih, z jambori, jadri in sidrom, kot prave velike barke.

»Tole bi rad!« pokaže Jurko na malo lično jadrnico. V jadrnici je sedel lesen mornar.

»Táko ti stešem v devetih dneh!«

»Tako dolgo ne bom čakal; kar to mi daj!«

»Vzorca ne dam!« se upre Pero Jedrlinić in mrko pogleda.

»Pa poglej, kaj ti dam zanj!« In Jurko položi na mizo srebrni materin tolar. Pero Jedrlinić ga bistro pogleda, izroči Jurku jadrnico in mu še vošči srečno pot. Jurko pa z barčico naravnost k morju. Valovi se zaganjajo v breg, kot bi mu prihajali naproti, in vabijo: »Jurko! Jurko! Jurko!«

»Le kako bo to?« tuhta Jurko. »Prevelik bom za tako barčico.« Pa se spomni čudodelnih doktorjevih kroglic, brž použije eno in si zaželi:

»En, dva, tri,
tako naj se zgodi:
naj v mali barki fantič sam
postanem majhen kapitan!«

In glejte čudo: Jurko postaja manjši in manjši, dokler ni tako majhen kot leseni mornar v barčici. Leseni mornar pa pretegne trde ude, da kar zaškripljejo, zleze iz barčice, se postavi strumno in ravno pred Jurka, se predstavi in pozdravi:

»Sem Mihač Štorkljač; na krovu vse v redu!«

»Prav, krmar. Odjadrava!«

»Takoj, kapitan, a prej se okrepčajva!«

Jurko razveže nahrbtnik, pa imata vsega dobrega dovolj: gnjati in pogače, pečene piške in pomaranč. Nato odrineta od brega. Valovi ju pozibavajo, in veter napne jadra, da barčica odrzvi v veliko širno morje kakor snežnobel galeb.

Devetdeset dni jadrata po morju, devetdeseti dan pa zagledata čudovito lep otok: oljke in fige, rožičeva drevesa in datljeve palme rasto na njem, in škržati pojo, ob bregu pa leže velike sive skale.

»K bregu!« ukaže Jurko. »Danes bova še kaj doživela.«

»Takoj, kapitan, a prej se okrepčajva!«

In Jurko razveže nahrbtnik in se okrepčata. Nato pa pristaneta. Prvo živo bitje, ki ga srečata na otoku, je siva poljska miška. Sedi pred svojo luknjo in ju prijazno gleda s svetlimi očesci.

»Dober dan, velecenjena!« jo pozdravi Jurko, Mihač Štorkljač pa se postavi strumno in ravno ter salutira.

»Dober dan!« pokima miška. »S kom imam čast?«

»Mornarja sva, ki bi rada kaj doživela.«

»Če bi rada kaj doživela, kar naravnost za nosom pojdiva, pa prideta do kralja podgan. Ta je zloben in strašansko močan in ima veliko, strašno vojsko. Hu! Kar groza me je in strah, če pomislim!«

»Midva ne poznavava strahu!«

»Ljubi Bog,« reče miška, »zakaj sem vama le povedala! Požrl vaju bo, prav gotovo vaju bo požrl!«

»Stoopaj!« ukaže Jurko, pa stopata naravnost za nosom do podganjega gradu. Pred njim se šeta podganji kralj in si viha ogromne brke.

»Dober dan!« se pokloni Jurko.

»Kdo pa sta vidva?« ju nahruli podganji kralj.

»Mornarja sva in bi rada kaj doživela.«

»Ha-ha! Doživela!« se zlobno zasmee kralj. »Tam na južni obali taboré morski razbojniki! Tam lahko kaj doživita! Bogat plen imajo s sabo: načel sem jim že sedem hlebov sira. Pa imajo sabo tudi dekliča, ki venomer veka in toči solze; rdeč je in bel ta deklič in ima dolge zlate lase.«

»Mihač Štorkljač!« ugane Jurko. »Kaj, če je to ugrabljena kraljična?«

»Najprej se okrepečajva, kapitan!«

»Ne, takoj grem na pot! Ti pa ostaneš in čuvaš najino barko. Vi pa, gospod kralj, me ponese te k razbojnikom!«

»Menda se ti je zareklo?!« zapiha kralj jezno.

»Hajdi v dir, konjiček!« zakliče Jurko in si pritrdi petelinovo ostrogo na desno nogo.

»Hajdi v moje žrelo!« krikne kralj in pokaže ostre zobe, da se naježijo orjaški brki. Jurko pa — ne bodi len! — ga v trenutku obrzda z zlato verižico, zavihiti se mu na hrbet, ga vzpodbode z ostrogo, pa ž njim v dir čez drn in strn. Tri dni in tri noči dirjata brez oddiha. Tretji dan pa pridirjata na južno obalo otoka — tam taboré morski razbojniki. Njih črna barka je zasidrana ob bregu, čuva jo petero mrkogledih, črnih in kosmatih razbojnikov.

»Stoj!« ukaže Jurko, skoči s hrbta čudnega konjička in se napoti naravnost v razbojniški tabor. Kralj podgan zapiha same jeze, se obrne in jo popiha domov. Kar z zlato verižico obrzdan.

Jurko stopa do velikega belega šotora in prisluhne, kajti v šotoru je nekdo jokal in tožil, da se Bog usmili! Trikrat se splazi okrog šotora, da iztakne luknjico, ravno prav veliko, da smukne skoznjo. Sredi šotora sedi prelepa kraljična, bela in rdeča in z zlatimi kodri, pa joka, joka, da lijó solze kar v potočkih po svileni obleki. Jurko ji sede na srebrni čevlček, in ker se mu kraljična smili v dno srca, jo tolaži kakor otročička:

»Nikar ne jokaj, kraljična mila, svileno obleko si pokvariš s solzami. Obljubljam ti, da boš še nocoj spala v svoji zlati postelji!«

Kraljična prisluhne: »Kaj pa cvrka? Je li čriček sem zašel?«

»Ne, jaz sem, kapitan Jurko,« pravi dečko, zleze kraljični na koleno in se globoko prikloni. Varno si ga kraljična posadi na dlan in si ga ogleda od vseh strani.

»Kaj si prejle obljubil? Daj, ponovi!« prosi kraljična.

»Obljubljam ti, da boš še nocoj spala v svoji zlati postelji!«

Kljub svoji tugi se kraljična zasmee: »Kako pa, junaček, kako boš to naredil?«

Jurko pa vzame doktorjevo škatlico iz žepa in si želi:

»En, dva, tri,
tako naj se zgodi:
kraljična naj nocoj še spi
v svoji zlati postelji!«

In da bi tem bolj držalo, použije kar dve čudodelni kroglici. A čuj! Ropot in krik, kot bi pristajale barke, trobenta kliče, orožje zvenketa, koraki prihajajo po produ, bridki meč prereže šotor od vrha do tal — in kralj in kraljica z vojsko in spremstvom stojita pred njima, objameta hčerko in se smejeta in jokata hkrati.

Kraljična pa pravi: »Jurko, ti boš odslej moj bratec in boš bival pri nas na dvoru.«

»Hvala lepa,« pravi Jurko, »ne maram! Rad bi še kaj doživel!«

Pa se lepo ukreajo, kralj, kraljica in kraljična z vojsko in spremstvom. Še enkrat se zahvalijo in se poslovijo, potem odjadrajo.

Črna, ogromna razbojniška ladja pa leži še vedno nepremično ob bregu. Na krovu spi vseh petero črnih, kosmatih razbojnikov: ne vidijo nič in ne slišijo nič.

Jurko odpre škatlico, spet použije dve kroglici in pravi:

»En, dva, tri,
tako naj se zgodi:
naj bom orjak,
razbojnikom enak!«

In že raste, raste, raste, v višino in v širino, da je velik kot zvonik in močan kot tisoč mož. S svojim hrbtom zastre solnce, se zasmee, pa se zdi, da je zagrmelo. Pihne v črno razbojniško barko, pa se razbojniki zbude in planejo na noge, kajti zdi se jim, da besni strašen vihar. Jurko pa prime vsakega posebej s palcem in kazalcem in jih postavi na otok, z drugo roko pa stre črno razbojniško ladjo kot piškav oreh.

Razbojniki obsede na otoku in nikamor več ne morejo brez svoje črne barke. Ljudje so imeli poslej mir pred njimi.

Jurko pa naredi tri korake preko otoka in je že pri svoji barčici. Použije kroglico in je spet majhen kot poprej. Mihač Štorkljač pa se postavi ravno in strumno predenj in pozdravi: »Na krovu vse v redu, kapitan!«

»Odrinemo takoj!«

»Prav, kapitan, a prej se okrepcajva.«

Ko se okrepcata, odrineta. Devetdeset devet dni in noči jadrata po morju, devetdesetdeveti dan pa sta na domači obali.

»Zdaj lahko rečem, da sem nekaj doživel,« pravi Jurko in si globoko oddahne. Potem vzame škatlico in použije predzadnjo čudodelno kroglico:

»En, dva, tri,
tako naj se zgodi:
da coper, coper, hudi čar
izgine za vsekdar!«

V Mihaču Štorkljaču pravi rrrrsss! Roki mu omahneta in že sedi nepremično v beli barčici in topo gleda predse. Jurko pa, ki je spet pravi Jurko, stisne barčico pod roko in jo mahne proti domu: mimo bele vasice, skozi temno hosto, preko velikega travnika, do domače hiše, naravnost v izbo stopi, kjer sedi mati in krpa nogavice.

»Hvala Bogu, da si prišel!« si oddahne. »Bala sem se že zate.«

»Pa sem ti tudi nekaj prinesel, mati!« pravi Jurko in ji vtakne v usta zadnjo kroglico. »Zdaj si lahko nekaj želiš, pa se ti izpolni!«

»Želim, da bi vedno ostal pri meni!«

»Ne drži!« pravi Jurko. »Morala bi bila povedati v pesmici.«

Danilo Gorinšek:

Vlak.

*Puh, puh — to je vlak,
vlak tovoren, kot ni vsak,
puh, puh — puha dim,
Mirko vlak je, vozi v Rim.*

*Puh, puh — brez skrbi,
da se vlaku kaj zgodi;
puh, puh — puha dim,
daleč, daleč je še Rim!*

*Puh, puh — čez goré,
čez zelene travnike,
puh, puh — čez ravni
Mirko-vlak drvi, drvi.*

*Puh, puh — vlak stoji,
vlak zdaj v postelji leži,
zdaj hudo bolan je vlak,
vlak zdaj pije — čaj gorak.*

V majniško lepoto.

Danes gremo, otroci,« reče teta Elca Majdiki in Nežiki. »V zelenju na Kozjaku nas čakajo šmarnice.«

»Ali res — o no povej?« vprašuje Majdika. — »Res, res! Lepo je danes, solnce nas vabi in kliče. Še po Milico in Jančka boš šla, pa povej, da gremo popoldne ob eni.«

* * *

Otroci nestrpno čakajo. V farnem zvoniku bije ura eno. Nahrbtnik s sladkimi dobrotami za lačne želodčke si je oprtala teta Elca, pa gredo. Pot jih vodi mimo zelenečega polja in cvetočih travnikov. Teta jim govori: »Kdor misli, da bo opešal, naj gre kar nazaj, ker mi gremo daleč, visoko v goro. Tam nas čakajo šmarnice, in morda nam ponudi tudi že rdeči jagodnjak svoja sladka lička.«

»Kaj pa je to: rdeči jagodnjak?« poizveduje Majdika, ki hodi spredaj z Milico in Jančkom.

»Ja, kaj? Poznaš rdeče sladke jagode, ki ti jih da mama včasih s sladkorčkom potresene za malico? To so jagode, in dá jih rdeči jagodnjak.«

»Ali belega ni?« — »Ne!« — »Zakaj pa ne?«

»Bel mu je cvet, jagoda pa rdeča in sladka. Ali jo poznaš?«

»Ja, že vem. To jih bomo nabirali — tra-ra-ra! Ne, Milica in Janče?« se raduje Majdika. Janček kima, a njegove oči sta dve živi zarjci: V njih je skrito veliko sladko hrepenenje. Nič ne odgovarja, samo misli in v mislih že zoblje rdeče jagode na gori...

V gostem besedovanju so prišli že daleč nad domačo vas. Strmo se vije pot. Majniško solnce zlati mahovita tla po gozdu. Krasi bele breze, omamlja zeleneče bukve in greje temne smreke. Med nebom in zemljo diši po majniški lepoti; povsod jo vidiš. V planinski vodici ob tvojem potu se iskri, zapoznela veternica se ji klanja, mlada trava jo pije... Izpod leskovega grma ob poti odšumi zlatokljuni kos k zali družici v vas, drobna sinička poje na bukvi, plaha kukavica se zdaleč oglašá: »Ku-ku, ste že, otroci, tu?«

»Seveda smo! Saj nas je majnik s svojo lepoto spomnil na krasne pravljice, v gozdu rojene, s tiho pomladjo odete, z jutranjo roso umite. Smo že tu: Ku-ku ku-ku, ku-ku! Nič se nas ne boj, plaha ljuba ptička! Prišli smo po šmarnice, ne po tebe.«

Bistra voda poje svojo mlado pesem, zelenje ob njej se ljubo smehlja in vabi k počitku.

»Ste trudni, otroci? — Kdor je truden, naj zine!«

»Nič nismo, kar naprej idimo!«

»Vseeno, otroci, malo počivajmo! Zelene blazinice je nastlala pomlad po gozdu. In na teh se mehko in sladko počiva,« uči teta Elca. »Samo treba, da dobro počijemo. Vsakdo naj odpre usta, da dobi cukerkček!«

O, da vidite, kako se na široko odpro usta, ko teta Elca deli bonbončke! Oči se smejejo, usta hrustajo.

»Povej, teta, kje pa dobiš toliko cukerkčekov?«

»Kaj misliš, kje, Janezek?«

Pa poseže že Milica vmes: »Kupi jih, ne?«

»Vam pa povem:

V lepih solnčnih jutrih, ko še vi sladko spite, se pripelje z zlatim solncem preko širne zemlje srebropera, zlatokljuna ptica. Vsako jutro prileti do

mojega okenca, potrka z zlatim kljunom, zapoje lepo pesemco o dobrih ljudeh, o pridnih otrocih in o veselih srcih in zažgoli:

So li pridni otroci — ti-ti-ti?
Takih se moje srce veseli.

Odprem okence in povem ptički: »O, pridni so, pa odleti ptička in se kmalu vrne. Na okence posuje bonbončke za dobre otroke.«

»Teta Elca, kakšni so pa dobri otroci?« zavzeto pričakuje Nežika.

»Hm — dobri otroci? — Ne mečejo kamenja, se medseboj ne porivajo, ljubijo berače in jih ne psujejo, do vsakega človeka so prijazni, posebno do starih ljudi, ne mislijo samo, da imajo sami kruha, če ga imajo in vidijo, da bi ga tudi njihov bližnji rad, ga v veselju odlomijo in darujejo lačnemu — taki so dobri otroci. Takih se veseli človek, jih blagoslavlja veliki Bog — sam največja Dobrota, in jih obdaruje moja zlatokljuna ptica. — A zdaj treba, da gremo naprej, otroci. Tam za ono belo skalo se prične naš vrtec, tam so doma v solncu potopljene šmarnice.«

Pot po strmem travniku je gladka, da noga kar nehote zdrči nazaj. »O, Janček, ne nazaj — naprej gremo!« A Janček kima in se sladko smehlja.

»Oj, šmarnice!« vzklikne Majdika, a drugi vsi zavzeti strmé v prečudovito lepoto, ki se odkriva očem ondi sredi planine. Res, to je vrtec, od samega Boga postavljen, a angeli so ga posuli z dehtečimi belimi šmarnicami. Teta razdeli otroke kakor vojake. »Nabirajte!«

Vsa planina čudovito diši. Majniška lepota je prižgala v zelenju trav bele lučke, na grozde nanizane — šmarnice. Majniško solnce jim je prililo olja, dalo moči, toplote, življenja, da so tiho zadehtele čez zelene trave, preko belih brez, zelenih smrek, kipečih bukev in privonjale celo v dolino, da so v sladkem hrepenenju zapela srca, se čudežno vzdramile duše: šmarnica cvete, kliče; planina čudovito diši.

Čudovito diši planina, čudovito mehko življenje plava preko nje in iz nje lije lepota v polnem valu, zdaj, ko je razcvetela in zadehtela bela šmarnica v ljub pozdrav lepi pomladi.

Encijan dviga čašico k solncu, rumena pogačica vonja, medvedove hruške žaré v srebru svojih listov, svetega Petra ključek ziblje svoj klobuček, a lepše, najlepše so šmarnice.

»Le nabirajte jih, otroci, a varno in mehko! Vsak cvetec ima dušico, ki prav tako čuti sirovost in brezsrčnost kakor vi. Tudi cvetko boli, Janček, kakor tebe, če te Lojzek — nepridiprav — suje ali tepe.«

Vsa planina kot kadilo diši. Šmarnice v ljubih ročicah otrok trepečejo v sladkem zanosu pomladno pesem. O, kako so lepe, lilijskočiste: zeleni listki vklepajo bele cvetove, ki božajo drug drugega, a v srebrnih pestičih se poigrava pomladna lepota, sreča mladih dni. Oj, otroci, vam so zacvetele, vam zadišale, ker je vaše srce še kot bela sladka šmarnica sredi planine.

Bogate šopke šmarnic drže otroci v rokah. »Teta poveži nam jih!« prosijo oči. Teta sede pod bukvo, veže šopke in misli: naj bi Dobrota in Najlepši ohranil šmarnice v očeh teh ljubih, preljubih otrok; naj bi jim v srcu še dolgo dišalo po šmarnicah, po pomladi! Saj bo prej ali slej tudi nadnje udarila huda ura, ugasnila šmarnice v očeh, izgnala pomlad iz srca — o, da bi bila tista ura še daleč, daleč! Otroci pa iščejo pod grmi sladkih jagod. Le hitite zobat — lepše in slajše so jagode na planini nego pri nas!

Vrisk za ovinkom budi planino, in živo veselje objema zemljo. »Tako, otroci, dovolj bo!« kliče teta Elca in odpira nahrbtnik.

»Smo že tu — ej, dobre so bile!« pravi Majdika, Janček samo kima, Nežika in Milica pa zgibljeta z ustnicami. Nič niso pozabili na teto, da

ima tudi ona rada jagode. Otroci prejemaajo darove — dobro malico — s slastjo se zajedajo beli zobčki v dobroto.

Planina čudovito diši, Saj je vseokrog v njej in na njej pomlad. Mlada trava jo pije, bela breza vsrkava, košata bukev se druži z njo. Gore nad nami so kakor bogastvo z neba: Storžič zlat smehlaj, Mali Grintavec srebrna pesem, Zaplata zelena, lepa, vabljiva pravljica. In tam spodaj gozdovi! Pomladna pesem se budi v njih, pomladno življenje trka na debela dreves, odpira kljunčke ljubim pticam, potaplja svoja čuda v vodo Suho, ki hiti dalje v dolino, govoreč v neznanih tajnah, lepotah v gori...

»Kaj pa je tam za ono skalo?« kaže Majdika. Saj res! Na levi strani planine stoji visoka, osamljena pečina. »To je na Omotici. Visoka je ta pečina, da je nihče ne prepleza; a če bi jo, bi videl čudne stvari.

Pravijo, da je bil tam pred mnogimi, mnogimi leti lep grad. Kakor je bil pa grad lep, tako grda je bila v njem grajska gospa. Imela je grdo, brezčutno srce. Kdor je prišel v grad prosit pomoči, ga je nagnala sirovo, da ga je za vedno minilo veselje, približati se gradu in brezsrčni gospodarici.

Grajski pastirček je tedaj pasel krave in ovce po pašnikih nad gradom. Vročega poletnega dne nastane silovito neurje — huda ura. Besnelo je v oblakih in planina je rjovela v groznih glasovih, a skale so pokale in se lomile. Krave in ovce so pastirju preplašene zbežale na vse strani, sam pa je sredi sikajočih strel in divjega grmenja ostal pod razbesnelim nebom, sam med lomečimi se skalami. Ni vedel ne kdaj ne kako je stal pred grajskimi vrati. Zasmilil se je preplašeni otrok grajskemu hlapcu, kajti venomer je tožil: »O, moje becke, kravice — na, na, kje ste?« Vodeč ga za roko, ga pripelje hlapec pred gospo in prosi zanj zavetja. Gospa pa: »Ha-ha! Poberi se mi, ničvredni cigan! Hajdi za čredo, da ti je ne razkolje nebeška svojat! A če je ne dobiš to uro, gorje ti! Hujše so moje strele in močnejši moj grom od onega tam zunaj.«

Pri zadnjih besedah zagrmí, kakor da se je razsula gora, in pošastna luč oblije grajsko sobo. Grad se v trenutku razsujè in pokoplje grajsko gospo, lepo sicer po telesu, a brezmejno grdo po srcu. Izpod razvalin pa sta se dvignila pastirček v podobi golobčka in dobri hlapec v podobi sokola.

Še danes pravijo, da imata ta ptiča pri oni pečini svoje gnezdo, ki je spleteno iz samih zlatih vejic. Pravijo, da oba varujeta črede pred hudo uro, kadar se razjari na gorah.«

»Oh pojdimo tja pogledat!« zakličejo otroci.

»Ne moremo. Nihče ne prestopi tiste divje skale, in samo enkrat v letu — pravijo — je videti golobčka in sokola. Na sveti večer namreč, ko krožita visoko pod nebom in hladita s svojimi krili rane bednim in trpečim ljudem. A takrat — kje smo mi!«

Pastirček-golobček pa res spremlja otroke domov. Sence se daljšajo, planine samujejo v večerni zarji in varujejo skrivnostno lepoto.

V dolini vasuje mrak, objema hiše, orisuje drevesa: zvezde se užigajo in mesec skrivnostno žari v pomladno noč.

Bele šmarnice zapirajo oči. Ni solnca, ni gorkote. V dolini je noč in hlad.

Modrost v pregovorih domačih in tujih.

Obleka.

Obleka tistega greje, ki jo nosi.
Obleka je včasih več vredna ko človek.
Obleka ne stori človeka.
Po obleki spoznaš človeka.
Obleka še ne da pameti.
Kdor svojo obleko časti, obleka njega
časti.
Vsakdanje obleke ne razjedo molji.
V vsakdanji obleki se človek najboljšje
počuti.
Na beli obleki se pozna vsak madež.
Bela obleka še ne naredi mlinarja.
V najlepšo obleko pridejo najrajši
molji.
Lepa obleka sramote ne pokrije.
V tesni obleki biva pogosto široka vest.
Stara obleka rabi trdo krtačo.
Stare obleke ne krpaj z novimi zapla-
tami!
Mrliška obleka ne rabi žepov.
Vse obleke ne obesi na en žebelj!

Drobiž.

Blazna potrata.

(Mladinoljub.)

V Fordovih avtomobilnih tovarnah v Ameriki je natančno premišljen in pre-
računan vsak prijem, preračunan vsak
korak delavca, da se zabrani tudi naj-
manjša potrata energije (moči) in s
tem denarja — tako čitam v neki knjigi.

Slovenija ni bogata dežela, kakor
Amerika. Vi, mladi prijatelji »Vrtca«,
pa zvedite, kako naravnost blazno po-
trato si dovoljuje! Koliko milijonov se
zapije v Sloveniji vsako leto! Koliko
dobrega bi se moglo storiti s tistim de-
narjem, ki se izda vsako leto za alko-
hol! In koliko trdo zasluženega denarja
je vmes! V marsikateri družini otroci
in mati uživajo slabo hrano ali neza-
dostno, manjka jim obleke, ker je dru-
žinski oče vdan pijači. Ves svoj za-
služek izda za alkohol.

Mladi prijatelji! Če hočete, da bo
kdaj boljše pri nas, morate vi skleniti,
da hočete biti vedno trezni in zmerni
pri pijači. Le potem bo konec te brez-
umne potrate pri uživanju alkoholnih
pijač. Kar se Janezek nauči, to Janez
zna. Kakor zraste mlado drevo, ravno
ali krivo, tako ostane za vedno. Od
vas je odvisno, kakšna bo v prihodno-
sti Slovenija.

Toda alkohol ne krade le denarja,
ampak tudi čas in moč. Kaj bi se dalo
napraviti v času, ki se zapravi s pi-
jančevanjem! Alkohol ubija telesno in
duševno moč človekovo. Alkohol ubi-
je pamet in voljo. Človek, ki se vda
alkoholu, nima več trdne volje. Nima
nikake vztrajnosti, in nanj se ne more
nihče zanesti. Rad bi, pa ne more. Ni-
ma volje. Vse obljubi, pa nič ne izvrši.

Alkohol ubija tudi vest. Alkohol vza-
me volji moč, da ne more krotiti nag-
nenj in strasti, in zato otopi vest. Upi-
janjeni človek nima več pravega spo-
znanja, kaj je greh. Alkohol vzame tudi
sramežljivost, in pijan človek počenja
stvari, ki bi jih trezen nikdar ne storil.

Alkohol ubija duševne in telesne
moči. Sami ste že videli pijanca, ki so
mu odpovedale celo noge, da ni mogel
več ravno hoditi. Ali pa se je celo zva-
lil pod mizo na tla ali v obcestni jarek.

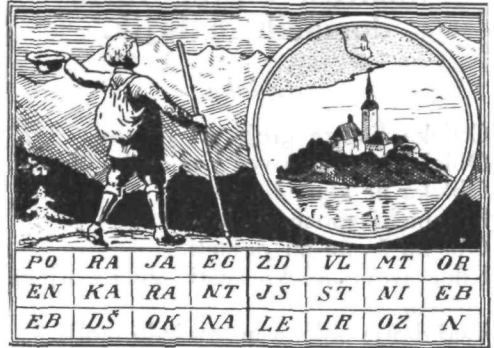
Alkohol tudi poruši zdravje. Pija-
nec je sam svoj rabelj. Rabelj obeša
zločinca, pijanec pa mori samega sebe.
Koliko ljudi si nakoplje bolezen vsled
preobilnega uživanja alkohola!

Greh pijančevanja Bog kaznuje celo
na otrocih. Koliko je bolehnih otrok,
ker so starši preveč pili. Znabiti starši
tega niso vedeli. Vi, mladi bralci in
bralke »Vrtca«, vi ste pa pravočasno
poučeni o tem, in vaš greh bo mnogo
hujši, če kljub temu, kadar odrastete,
ne boste zmerni v uživanju alkoholnih
pijač. Najboljše se zavarujete proti pi-
jančevanju s tem, če se vsaj za dobo
otročkih in mladostnih let popolnoma
odpoveste uživanju alkoholnih pijač.
Če hočete biti zdravi na duši in na te-
lesu, zdržite se vsakega alkohola! Za
otroke je alkohol pravi strup!

Slovenci smo majhen narod in moramo tem bolj štediti svoje moči. Mladi prijatelji! Ali ni čas, da nehamo s to blazno potrato svojega denarja, svojih moči in svojega zdravja? Da, čas je! Zato sklenite, da hočete biti trezni zdaj in celo svoje življenje in da ne boste nikdar ubijali z alkoholom svojega blagostanja in svojih telesnih ter duševnih moči.

Poleg božjega blagoslova vam je treba le še pošteno delati in pridobili si boste z delom dovolj za pošteno življenje. In »šlo nam bo tem boljše, čim boljše bomo delali.« pravi Henrik Ford, ki se je od preprostega kmečkega sina s svojo pridnostjo in razumnostjo povzpел do enega najmogočnejših mož v Ameriki.

3. Razglednica.

PO	RA	JA	EG	ZD	VL	MT	OR
EN	KA	RA	NT	JS	ST	NI	EB
EB	DS	OK	NA	LE	IR	OZ	N

Sestavi iz teh črk pozdrav!

Pazi, da sta na sliki dva: potnik in otok.

Rešilci in imena rešilcev — ki se sprejemajo le tekem 10 dni po izidu lista in se objavljajo le imena onih rešilcev, ki bodo rešili vse zagonetke — v prihodnji številki.

Uganke, skrivalice in drugo.

1. Konjiček.

mo-	krep-	de-		de	saj		la-	Od	do
ja-	se	je	ja,	ško	de-	bo-	re	še	ven
ču-	ža,	nje	ti	naj	bo-	mo-	dar!	mra-	zo-
zno-	nje!	ši	a	živ-	stra-	ka	na-	dre-	živ-
pla-	S.	ne	se	nje	nja,	G.	mi,		
plje-	ja,	Ne	lle-	po-	ro-	ši	gi	lie-	pre-
laj-	slaj-	tan	san	ve-	Ni	kaj	ve	ča,	či
po-	tr-	šaj	šaj			Zlo-	po-	nik.	zdra.
in	ti	in	ško	žil	člo	praz.	mu	mo-	kon-

2. Skrivnostna pisava.

;) ; (?) × ! - ‡ ! - + =
 ✕ · ✕ ? , ✕ * § ≅ + · ✕ ·

Navodilo:

§ , - ! : ; (?) ×

dobra, tudi lisici svojska lastnost,

≅ · ✕ + = * ‡ - ✕

sklep računa.

Rešitev ti da lep pregovor.

Rešitve 8. štev.:

1. Uganka iz šole.

Iz vsake pesmi se vzame po ena črka, in sicer tista, kakor jo kaže spredaj stoječa številka: iz prve prva črka, iz druge druga, iz tretje tretja itd., pa dobiš:

Zlata ptička.

2. Trikotnik.

Začni spodaj pri gadovi glavi, nadaljuj pri vrhu najprvo pri tisti stranici, ki je bližja trnju, nato pa pri oni, ki je ob osatu. Vzemi vselej po eno črko, pa boš dobil:

»Kjer je trnje in osat,
 rad ondod se skriva gad.«

3. Premikalnica.

K o s i l o
 p o l j e
     o k v i r
 k o m i s a r
     š o t o r
 v e z i l o
     k o k r a

Slomšek,
 Levstik.